

1. Tavoitteena tavallinen elämä

Mietin iltaisin syksyn menneitä ylioppilaskirjoituksia. Kaksi kirjoittamistani aineista on alustavien pisteiden mukaan laudaturin rajoilla, joten lopputulosta joudun jännittämään tulosten julkaisupäivään saakka. Asia pyörii mielessäni, sillä pelkään, etten ehkä menestynytkään tarpeeksi hyvin. Laskiessani kirjoituspäivän iltana lyhyen saksan pisteitä äitini katsoi touhuani vierestä ja tokaisi: “Mä en kyllä ole ikinä ollut noin kunnianhimoinen. Mistähän toi suhun on tullut?” Tuon illan jälkeen olen tosissani pohtinut sitä, miksi oikeastaan ajattelen, että minun pitäisi onnistua ja menestyä. Jatkuvan ponnistelun keskellä tavoitan itsessäni tunteen siitä, ettei menestys, ainakaan sen suppeimmassa määritelmässä, lopulta todellakaan ole sitä, mitä minä elämältä haluan.

Astrid Lindgrenin teoksessa *Mio, poikani Mio* (1954) päähenkilö Mio pitää tärkeimpänä päämääränään saada asua isänsä kuninkaan luona, sillä tärkeää elämässä on olla joku, joka piirtää keittiön oveen viivoja merkiksi pituuskasvusta. Tarinassa Mio ratsastaa Autiuden maahan ja taistelee menestyksekkäästi pahaa ritari Kaamoa vastaan pelastaen lumotut lapset. Lopulta taistelun jälkeen hän saa palata takaisin isänsä luo. Tässä koskettavassa tarinassa menestyksen lopputuloksena saavutetaan onnellisuus, jota niin monet elämässään tavoittelevat. Monet pyrkivät menestystäkin kohti juuri saavuttaakseen onnen, mutta tuo päämäärä saattaa helposti kadota matkan varrella.

Menestys yhdistetään usein varallisuuteen, titteleihin ja maineeseen. Myös Laura Hallamaa tunnistaa tämän yleisen ja melko yksipuolisen määritelmän pohtiessaan menestyksen määritelmää kolumnissaan *Menestyksen mittari hajosi* (yle.fi, 16.7.2020): “Eikö menestyminen ole sitä, että saa jonkun päheän tittelin ja tienaa ihan hulluna rahaa.” Tämänkaltainen menestys ei kuitenkaan itsessään tuo ihmiselle onnellisuutta tai usein edes tunnetta merkityksellisyydestä. Vauraus voi luoda turvallisuudentunnetta ja pysyvyyttä, mutta ne eivät yksistään ole avaimia onnelliseen elämään. Menestystä tavoitellessaan ihminen voi

myös helposti joutua kehään, jossa menestys ei lopulta tunnukaan miltään eikä mikään tavoitettu saavutus ei ole riittävä, sillä aina voi pyrkiä ylöspäin.

Itse en tavoittele esimerkiksi koulumenestystä menestyksen itsensä vuoksi. Ainoana kannustimenani on mahdollisuus päästä todistusvalinnalla opiskelemaan yliopistoon tavoittelemalleni alalle – tai niin ainakin kuvittelen. Välillä kuitenkin huomaan mieleeni hiipivän ajatuksia myös jonkinlaisesta halusta näyttää muille, että minä pystyn ja osaan. Ehkä en siis kuitenkaan ole onnistunut välttämään ympäristön aiheuttamia paineita onnistua ja menestyä. Yhteiskuntamme vaatimukset asettavat paineen menestyä siinä, mitä on tekemässä. Ilman menestystä tehty työ on turhaa. Tässä kohtaa eteen tulee kuitenkin suuri kysymys: mitä menestys oikeastaan on? Onko ylioppilaskirjoituksissa menestystä se, että kirjoittaa täydelliset paperit vai onko menestystä todellisuudessa se, että jaksoi lukea ja yrittää eikä luovuttanut?

Hallamaan haastatteleva menestystutkija Satu Uusiautti kertoo menestyksen käsitteen olevan ihmisten yleistä käsitystä laajempi: “Menestyä voi monenlaisilla elämän osa-alueilla, ei pelkästään työssä.” Ehkä menestykseksi voidaankin lukea myös sen kaltaisia asioita kuin hyvien ihmissuhteiden rakentaminen ja ylläpitäminen tai vaikeasta elämäntilanteesta selviäminen. Jos menestyksen tarkoitus on tuoda elämään jotain arvokasta, eikö 50 vuoden onnellinen parisuhde paina menestyksen vaa’assa viimeistään kuolinvuoteella enemmän kuin oman yrityksen vuosien saatossa kerryttämä liikevaihto ja julkisuus? Menestystä on lopulta hyvin vaikea määritellä yksiselitteisesti, joten ehkä juuri siksi jokainen voi omalta kohdaltaan ja omista lähtökohdistaan määritellä sen, mikä itselle on menestystä. Suomen kuvalehden selvityksessä *Leipää ja turvaa! Ammattien arvostus 2023* (25.1.2024) Suvi Tuomiston haastatteleva tatuoiija Leena Lumilampi kertoo kokevansa etuoikeudekseen sen, että hän on autistisena ihmisenä löytänyt työn, jossa on menestynyt ja jolla kykenee elättämään itsensä. Lumilamman työ on listauksessa seitsemänneksi alimpana, sijalla 373. Sijoituksesta huolimatta Lumilampi iloitsee menestyksestään: “Tunnen ylpeyttä voidessani antaa kaikkeni tatuoiselle.”

Lumilammen tavoin jokaisen meistä olisi hyvä ymmärtää se, että ympäristön määritelmistä huolimatta voimme tuntea itsemme onnistuneiksi ja menestyneiksi. Kukaan ei voi kysymättä tietää esimerkiksi toisen ihmisen lähtökohtia tai sitä, millainen vaikutus niillä on menestyksen tiellä ollut. Myös Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa ihmiset lähtevät eri viivoilta; toisilla on pidempi matka juostavana, eikä matkan varrella välttämättä näe, miten kaukaa vieressä kulkeva on tullut. Useat erilaiset haasteet, kuten neuroepätyypillisuus tai kasvuympäristön ongelmat, voivat vaikuttaa siihen, ettei esimerkiksi koulumenestyksen tavoittelu ole joillekin samalla tavoin helppoa tai edes mahdollista kuin toisille. Esimerkiksi turvattomassa kodissa kasvavan lapsen voimat voivat kulua sanakokeisiin lukemisen sijaan omasta vanhemmasta huolehtimiseen, jolloin lähtöviiva on kyseisellä lapsella vedetty kauemmas muista.

Pohtiessani tilanteita, joissa olen itse kokenut tunnetta onnistumisesta ja menestyksestä, mieleeni eivät ensimmäisenä tule koulumaailmassa saavutetut onnistumiset. Tunnistan kyllä onnistumisen tunteen, joka saattaa syntyä esimerkiksi yksittäisestä koesuorituksesta. Tällainen menestys ei kuitenkaan lämmitä kauaa, sillä sen merkitys todellisen elämän kannalta on vähäinen. Sen sijaan koen suurta onnistumista huomattessani, miten kotonani asuva lyhytaikaisesti sijoitettu kuusivuotias on alkanut pitkän totuttelun jälkeen tulla itsenäisesti syliini istumaan. Koen voivani ottaa menestyksekseni sen, että olen omalla kärsivällisellä toiminnallani onnistunut luomaan tähän pieneen ihmiseen suhteen, jossa hänen on turvallista ja hyvä olla. Vaikka moni ei ehkä mittaisi menestystä kuvaamalla tavalla, minusta tämänkaltaisen lapselta tuleva palaute on hyvä mittari siinä, miten olen inhimillisenä ihmisenä menestynyt, ja sen koen tärkeämmäksi kuin yhdenkään koenumeron.

Menestyksen onnistunutta määrittelemistä tai oman menestyksen pohtimista tärkeämpää on kuitenkin ymmärtää, ettei menestys lopulta ole mitään sellaista, mitä jokaisen tulisi edes tavoitella. Menestys ei miltei kannalta katsottuna määritä ihmisen arvoa tai elämänlaatua. Myös Hallamaa kehottaa suuntaamaan ajatukset menestyksen sijaan itse elämään:

“Menestyksen tavoittelun sijaan voikin keskittyä elämiseen ja koettaa löytää onnen hetkiä.” Myöskään Lindgrenin kirjassa päähenkilö Mio ei lopulta ajatellut menestystään vaan sitä, miten pitkän retkensä jälkeen hän näki taas isänsä: “Siinä hän seisoj ja ojensi kätensä minua päin, ja minä heittäydyn hänen syliinsä --.” Myös omassa elämässäni tahtoisin noudattaa periaatetta, että menestymistä tärkeämpää on elää. Kenties voin tavoitella menestystä vielä opiskelupaikan saamisessa, sillä onhan suuntautuminen itseä kiinnostavalle alalle yksi keino tehdä elämästä merkityksellistä. Minun ei kuitenkaan tarvitse jatkaa loputtomasti menestystä jahtaavalla tiellä, koska tiedän jo nyt, ettei se ole minua varten. Menestyksen sijaan tahtoisin vain ihan tavallista elämää, perheen ja metsäretkiä arki-iltoihin.

Lähdeluettelo: Astrid Lindgren, Mio, poikani Mio, 1954